

หัวข้อวิจัย	ความหลากหลายของพันธุ์กรรมพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ อำเภอบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี
ผู้ดำเนินการวิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรชาติ สินวรรณ อาจารย์ณัฐบดี วิริยาวัฒน์
หน่วยงาน	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปีการศึกษา	ปีที่ผ่านมาแล้วเสร็จ 2556

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายของพันธุ์พืชสมุนไพรในเขตอำเภอบางนางบวชและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพรในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยทำการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนับชนิด จำนวนต้น พรรณไม้และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำมาคำนวณหาค่าความหลากหลาย (diversity index) ความเด่นสัมพัทธ์ (dominant relative) ความหนาแน่นสัมพัทธ์ (density relative) ความถี่สัมพัทธ์ (frequency relative) และดัชนีความสำคัญ (dominant index) การใช้ประโยชน์ของพันธุ์พืชสมุนไพร โดยการใช้การวางแผนชั่วคราวเพื่อศึกษาสังคมพืช นอกจากนี้ยังใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) จำนวน 200 ราย นำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการพืชสมุนไพรในป่าในพื้นที่อำเภอบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้โปรแกรม SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษาพบว่า พรรณไม้ที่สำรวจในแปลงขนาด 4x4 เมตร มีดัชนีความสำคัญร้อยละ 61.7 คือพะยอม ส่วนไม้หนุมที่มีความเด่นมากที่สุด คือ มะหาด มีค่าดัชนีความสำคัญร้อยละ 54.3 ไม้ล่างพบว่า หญ้า มีความหนาแน่นสัมพัทธ์มากที่สุด 12 ต้นต่อตารางเมตร ความถี่สัมพัทธ์ พบว่า มีค่าความถี่สัมพัทธ์มากที่สุด ร้อยละ 44 ดัชนีความหลากหลายของไม้ยืนต้นเท่ากับ 1.080 ส่วนสำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้สมุนไพร พบว่ามีการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรจากที่สำรวจพบ 20 ชนิด จากสูตรยา 28 สูตรยา ส่วนของพืชที่นำมาใช้ในการปรุงยามากที่สุด คือ ลำต้น และแนวทางการจัดการพืชสมุนไพรในป่าบริเวณอำเภอบางนางบวช ได้แก่ การรักษาพื้นที่ป่าไม้ การวิจัยและพัฒนา การใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้พืชสมุนไพร และการส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้พืชสมุนไพร

Research Title	The Diversity of Medicinal Plants and Local Wisdom on the Utilization of Medicinal Plants in amphoe Doembangnangbuat SUPHANBURI Province
Researcher	Asst. Prof. Surachat Sinworn Miss Nuttabodee Viriyawattana
Organization	Faculty of Science and Technology
Academic Year	2013

The objective of this research were to study the medicinal plants diversities and local wisdom on the utilization of medicinal plants in amphoe Doembangnangbuat , Suphanburi province. The study was using survey method and collected data such as type of species, number of tree, kind of tree and analyzed from diversity index, dominant relative, density relative, frequency relative and dominant index and utilization of medicinal plants by using temporary sample plot for studying plant community and indepth interview and structured interview forms for studying local wisdom were distributed to 200 people in amphoe Doembangnangbuat area as a target group that was selected. The result of the study was analyzed by using SPSS Program. The Average and Percentage were used analyzed data in this study.

The result of the study shown that forest in Amphoe Doembangnangbuat area by using temporary sample plot size 4 x 4 m. *Shorea roxburghii* was the most dominant tree that has the important value index (IVI) of 61.7, The most dominant sapling was *Eugenia Albiflora* with IVI of 54.3. For undergrowth, *Eragrostis sp.* Has the most density of 12 plants per square meter. *Memecylon Scutellatum* has the most frequency of 44%. Plant species diversity using shannon's index was determined at 1.080. From the study of forest in Amphoe Doembangnangbuat area , 20 kind of medicinal plants were utilized as 28 medicine formulas. Most herbals were actually received from trunks and the appropriate method. For herbal and medicinal plants management in forest in Amphoe Doembangnangbuat area were protection of forest

area and development and promotion and support of herbal and medicinal plants using.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้จากคณาจารย์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางในการดำเนินการวิจัยตลอดจนตรวจสอบซึ่งผู้ทำวิจัยในภาคนิพนธ์ฉบับนี้ต้องกราบขอบพระคุณท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณประชาชนชุมชนตำบลโพธิ์งาม จังหวัดปราจีนบุรี เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลโพธิ์งาม จังหวัดปราจีนบุรีซึ่งให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเอื้อเฟื้อแก่ผู้วิจัยเสมือนญาติพี่น้อง

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และเพื่อนๆ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตทุกท่านที่คอยให้กำลังใจและให้ความสนับสนุนงานวิจัยด้วยดีมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ให้การสนับสนุนงานทุนวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ให้การสนับสนุนงานทุนวิจัยในครั้งนี้

ประโยชน์อันเนื่องมาจากการวิจัยเล่มนี้ จะพึงมีเพียงใด ขอมอบแด่ คุณพ่อ คุณแม่ และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอนให้มีความรู้จนถึงปัจจุบัน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ง)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(จ)
กิตติกรรมประกาศ	(ช)
สารบัญ	(ณ)
สารบัญตาราง	(ซ)
สารบัญภาพ	(ณ)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
ที่ตั้งจังหวัดสุพรรณบุรี	3
สภาพภูมิประเทศของจังหวัดสุพรรณบุรี	3
สภาพภูมิอากาศและฝนในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี	5
ความหลากหลายทางชีวภาพสมุนไพร	7
การสำรวจพันธุ์ไม้	15
กรอบแนวคิดในการวิจัย	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย	21
วิธีการดำเนินการวิจัยและสถานที่ทำทดลอง/เก็บข้อมูล	21
สถานที่เก็บข้อมูล	21
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	21

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 4	ผลการวิจัย	24
	สังคมพืชสมุนไพรในป่า อำเภอดงหลวงนางบวช	24
	สภาพป่า	24
	ค่าดัชนีความสำคัญของพันธุ์ไม้	27
	ค่าดัชนีความหลากหลายของพันธุ์พืช	30
	การสำรวจพืชสมุนไพรในบริเวณป่าอำเภอดงหลวงนางบวช	31
	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพร	37
	การใช้พืชสมุนไพรของประชาชน	41
	แนวทางการจัดการเพื่ออนุรักษ์พันธุกรรมพืชสมุนไพร	45
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	48
	สรุปผลการศึกษา	48
	อภิปรายผลการศึกษา	49
	ข้อเสนอแนะ	50
	รายการอ้างอิง	52
	ภาคผนวก	55
	ภาคผนวก ก	53
	ประวัติผู้วิจัย	61

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 ร้อยละความถี่สัมพัทธ์ ความหนาแน่นสัมพัทธ์ ความเด่นสัมพัทธ์ และ ค่าดัชนีความสำคัญของพันธุ์ไม้ที่มีความโตวัดที่ระดับความสูง เพียงก้น้อยกว่า 4.5 เซนติเมตร บริเวณป่า อำเภอดมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี	27
4.2 ร้อยละความถี่สัมพัทธ์ ความหนาแน่นสัมพัทธ์ ความเด่นสัมพัทธ์และ ค่าดัชนีความสำคัญของพันธุ์ไม้ที่มีความโตวัดที่ระดับความสูงเพียงอก น้อยกว่า 4.5 เซนติเมตร บริเวณป่าอำเภอดมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี	29
4.3 ความหนาแน่น ความถี่ของไม้พื้นล่าง ลูกไม้ บริเวณป่า อำเภอดมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี	30
4.4 รายชื่อและการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรในบริเวณป่า อำเภอดมบางนางบวช	32
4.5 การใช้ประโยชน์สมุนไพร บริเวณป่า อำเภอดมบางนางบวช	42

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	แผนที่จังหวัดสุพรรณบุรี
2.2	อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด-สูงสุดของจังหวัดสุพรรณบุรี
2.3	ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยของจังหวัดสุพรรณบุรี
2.4	กรอบแนวคิดในการวิจัย
3.1	การวางแผนตัวอย่าง
4.1	สภาพป่าไม้ในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช
4.2	สภาพป่าไม้ในบริเวณเขาพระ
4.3	พิกัดตำแหน่ง ความสูง และมุมของพรรณไม้
4.4	การวัดความกว้างของลำต้น
4.5	การตีแปลงวัดความหลากหลายของพันธุ์ไม้ขนาด 4x4 เมตร
4.6	พืชสมุนไพรตากแห้ง
4.7	การต้มสมุนไพรเพื่อนำมารักษาโรค